

Проект
вноситься народними
депутатами України
Ю.Тимошенко,
С. Соболевим,
С. Тарутою

ЗАКОН УКРАЇНИ
Про програми надзвичайних економічних заходів з протидії
негативному впливу пандемії коронавірусу COVID-19
на економіку України

Зважаючи на те, що:

поширення пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 загрожує різким зменшенням споживчого попиту, згортанням економічної (ділової) активності через втрату традиційних ланцюгів поставок, відмовами від відкриття нової підприємницької діяльності та кризою у пропозиції трудових ресурсів, спричиненої введенням карантинних заходів;

підтримка рівня споживання домогосподарств та компаній є ключовим способом стримування негативного впливу пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 на економіку України, а також на трудову зайнятість населення та рівень заробітних плат;

без негайного запровадження програм надзвичайних економічних заходів пандемія коронавірусної хвороби COVID-19 може призвести до системної економічної кризи більшою тривалістю, ніж за всі роки незалежності України;

стандартна процедура прийняття законів України або внесення змін до них потребує значного часу, а жодних достовірних прогнозів тривалості пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 та її впливу на економіки країн світу наразі не існує;

єдиним способом негайного та ефективного реагування на економічні виклики є делегування права на запровадження та/або зміну змісту програм НЕЗ Кабінету Міністрів України та Національному банку України в межах їх повноважень та строків, визначених цим Законом,

Верховна Рада України приймає цей Закон.

РОЗДІЛ І. Загальні положення

Стаття 1. Запровадження програм надзвичайних економічних заходів

1.1. Мета Закону

Цей Закон визначає програми надзвичайних економічних заходів (далі - НЕЗ) з протидії послабленню ділової активності, у тому числі у сфері міжнародної торгівлі, а також падінню рівня зайнятості та споживання громадян України внаслідок пандемії коронавірусної хвороби COVID-19.

1.2. Території запровадження програм НЕЗ

1.2.1. Програми НЕЗ запроваджуються в окремих місцевостях України, оголошених Президентом України зонами надзвичайної екологічної ситуації

згідно з частиною 21 статті 106 Конституції України внаслідок поширення пандемії коронавірусної хвороби COVID-19. Президент України може видати рішення про оголошення всієї території України зоною надзвичайної екологічної ситуації, спираючись на положення Закону України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 42, ст.348*).

1.2.2. Норми цього Закону також застосовуються у випадку оголошення Президентом України режиму надзвичайного стану згідно з пунктом першим абзацу другого статті 4 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 23, ст.176*) унаслідок поширення пандемії коронавірусної хвороби COVID-19.

1.3. Порядок запровадження програм НЕЗ

1.3.1. Кабінет Міністрів України приймає та оприлюднює рішення про запровадження всіх або окремих видів надзвичайної економічної підтримки в межах універсальних та секторальних програм НЕЗ, крім рішень, які згідно із статтею 6 цього Закону запроваджуються Національним банком України.

1.3.2. Національний банк України приймає та оприлюднює рішення про запровадження надзвичайної економічної підтримки у межах універсальної програми, визначеної у статті 6 цього Закону.

1.3.3. Зазначені рішення починають застосовуватися з першого числа місяця, в якому вони були офіційно оприлюднені.

1.4. Гарантії незмінності умов

1.4.1. Види НЕЗ та способи економічної підтримки в межах окремих програм НЕЗ не можуть бути скороченими у часі або звуженими за змістом протягом строкув їхньої дії, визначених згідно зі статтею 3 цього Закону.

1.4.2. Економічна підтримка, надана в межах програм НЕЗ, вважається новою державною допомогою, яка становить загальний економічний інтерес, а її надавачі та отримувачі не підпадають під обмежувальні заходи згідно із Законом України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» (*Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 34, ст.1173*).

1.5. Юридичний пріоритет

1.5.1. Протягом строку дії програм НЕЗ норми цього Закону мають тимчасовий юридичний пріоритет над нормами іншого законодавства України, яке регулює правовідносини, визначені цим Законом.

1.5.2. Якщо запровадження програм НЕЗ тягне за собою зміну показників державного або місцевих бюджетів, то Президент України або Кабінет Міністрів України подають відповідний проект закону, який підлягає невідкладному (першочерговому) розгляду Верховною Радою України, у тому числі на позачерговому пленарному засіданні або позачерговій сесії.

1.6. Виключення та обмеження

1.6.1. Норми цього Закону не поширюються на осіб, які:

а) підпадають під санкції, визначені згідно із Законом України «Про санкції» (*Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 40, ст.2018*);

б) є резидентами країн, які підпадають під загальні або секторальні санкції, запроваджені Україною та/або Організацією Об'єднаних Націй чи Європейським Союзом;

в) підпадають під індивідуальні санкції, запроваджені на підставі міжнародних договорів, до яких приєдналася Україна.

1.6.2. Не можуть бути учасниками будь-яких програм НЕЗ суб'єкти господарювання, які:

а) займають монополіне (домінуюче) становище за Законом України «Про захист економічної конкуренції» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 12, ст.64);

б) є суб'єктами природних монополій, визначених такими за Законом України «Про природні монополії» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 30, ст.238);

в) є юридичними особами, бенефіціари яких є резидентами низькоподаткових (офшорних) територій (юрисдикцій), визначені такими за законодавством України;

г) здійснюють виробництво, обіг та/або реалізацію товарів, визначених у Законі України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 46, ст. 345);

г) провадять азартні ігри, а також лотереї, крім державної лотереї, визначеної в абзаці другому частини першої статті 7 цього Закону;

д) надають послуги із працевлаштування громадян України за кордоном.

1.6.3. Інші обмеження щодо участі осіб в окремих універсальних або секторальних програмах НЕЗ встановлюються нормами відповідних статей цього Закону та не можуть бути розширеними або звуженими Національним банком України або Кабінетом Міністрів України.

Стаття 2. Набуття та позбавлення статусу учасників програм НЕЗ

2.1. Статус учасників

2.1.1. Учасниками програм НЕЗ вважаються фізичні та юридичні особи – резиденти України, зареєстровані (розташовані) в зонах надзвичайної екологічної ситуації, якщо інше не зазначене в цьому Законі.

2.1.2. У разі оголошення всієї території України зоною надзвичайної екологічної ситуації учасниками програм НЕЗ вважаються будь-які фізичні особи та юридичні особи – резиденти України, які відповідають критеріям, визначеними цим Законом.

2.2. Принцип мовчазної згоди

2.2.1. Суб'єкти господарювання набувають статус учасників універсальних програм НЕЗ в силу цього Закону (*ipso jure*) за принципом повної мовчазної згоди, а саме без надання жодних попередніх заяв (звернень) та/або отримання документів дозвільного характеру.

2.2.2. Суб'єкти господарювання набувають статус учасників секторальних програм НЕЗ в силу цього Закону за принципом часткової мовчазної згоди, а саме без отримання документів дозвільного характеру, однак унаслідок надання додаткових відомостей, які підтверджують їх право на участь в окремій секторальній програмі згідно з цим Законом, крім відомостей, які містяться в єдиних та/або державних реєстрах України згідно із законодавством. Перелік таких додаткових відомостей визначається Кабінетом Міністрів України.

2.2.3. Суб'єкти господарювання, які підпадають під визначення підпунктів 1.6.2 – 1.6.3 частини 1.6 статті 1 цього Закону, зобов'язані повідомляти осіб, які приймають рішення (беруть участь) реалізації програм НЕЗ, про наявність таких обставин.

2.3. Добровільна відмова від участі в універсальних програмах НЕЗ

2.3.1. Суб'єкт господарювання має право добровільно відмовитись від участі в будь-якій з універсальних програм НЕЗ шляхом спрямування заяви про відмову, типовий зміст та строки подання якої визначаються Кабінетом Міністрів України.

2.3.2. Заява про відмову від участі спрямовується на адресу:

а) Національного банку України у випадках, визначених у статті 6 цього Закону, якщо учасник є банком або небанківською фінансовою установою;

б) до Боргового агентства України у випадках, визначених у статті 8 цього Закону;

в) до відповідного податкового органу в інших випадках.

2.3.3. Унаслідок подання заяви про відмову:

а) дія універсальної програми НЕЗ не поширюється на такого суб'єкта господарювання;

б) суб'єкт господарювання не може відкликати свою заяву про відмову та/або у будь-якій інший спосіб поновити участь у такій універсальній програмі НЕЗ до її завершення.

2.4. Добровільне припинення участі в універсальних програмах НЕЗ

2.4.1. Учасник будь-якої з універсальних програм НЕЗ протягом строків її дії має право добровільно припинити в ній участь шляхом спрямування заяви про таке припинення, типовий зміст якої визначається Кабінетом Міністрів України.

2.4.2. Заява про припинення участі в універсальній програмі НЕЗ спрямовується на адреси та в строки, визначені у підпункті 2.3.2 частини 2.3 цієї статті, встановлені для добровільної відмови від участі в програмах НЕЗ.

2.4.3. Унаслідок добровільного припинення участі в універсальній програмі НЕЗ:

а) пільги (відшкодування, субсидії, дотації, інша фінансова або матеріальна допомога), фактично отримані колишнім учасником в межах такої універсальної програми, підлягають поверненню (сплаті, компенсації) в строки, визначені законодавством;

б) колишній учасник не може поновити участь у такій універсальній програмі НЕЗ до її завершення.

2.5. Добровільне припинення участі в секторальних програмах НЕЗ

2.5.1. Учасник будь-якої з секторальних програм НЕЗ протягом строків її дії має право добровільно припинити в ній участь шляхом спрямування заяви про таке припинення, типовий зміст якої визначається Кабінетом Міністрів України.

2.5.2. Унаслідок добровільного припинення участі в секторальній програмі НЕЗ:

а) пільги (відшкодування, субсидії, дотації, інша фінансова або матеріальна допомога), фактично отримані колишнім учасником в межах такої секторальної програми, не підлягають поверненню (сплаті, компенсації);

б) колишній учасник має право поновити свою участь в секторальній програмі НЕЗ у порядку, визначеному у підпункті 2.2.2 частини 2.2 цієї статті.

2.5.3. Заява про добровільне припинення участі в секторальній програмі НЕЗ спрямовується на адресу органу державної (місцевої) влади, який запровадив таку секторальну програму.

2.6. Примусове позбавлення статусу учасника програм НЕЗ

2.6.1. Суб'єкти господарювання, які підпадають під дію універсальних та/або секторальних програм НЕЗ, примусово позбавляються статусу їх учасника, якщо:

а) суб'єкт господарювання став учасником програм НЕЗ всупереч вимогам підпунктів 1.6.2 – 1.6.3 частини 1.6 статті 1 цього Закону;

б) протягом строків дії відповідної програми НЕЗ учасник набув ознаки осіб, визначених у частині 1.6 статті 1 цього Закону;

в) учасником секторальної програми НЕЗ були надані недостовірні додаткові відомості, зазначені у підпункті 2.2.2 частини 2.2 цієї статті.

Наявність таких обставин з'ясовується на підставі даних періодичних поточних та ретроспективної верифікацій статусу учасників програм НЕЗ, порядок проведення яких визначається Кабінетом Міністрів України з урахуванням норм цього Закону.

2.6.2. У випадку примусового позбавлення суб'єкта господарювання статусу учасника програм НЕЗ:

а) пільги (відшкодування, субсидії, дотації, інша фінансова або матеріальна допомога), фактично отримані колишнім учасником в межах окремої програми НЕЗ, підлягають поверненню (сплаті, компенсації) в строки, визначені законодавством;

б) суб'єкт господарювання (його посадові особи) підпадають під юридичну відповідальність за шахрайство з фінансовими ресурсами, а посадові (службові) особи, які припустили надання таких пільг (відшкодувань, субсидій, дотацій, іншої фінансової або матеріальної допомоги) – за нецільове використання бюджетних коштів та здійснення видатків бюджету;

в) колишній учасник не може поновити участь у програмі НЕЗ до її завершення.

Стаття 3. Строки дії програм НЕЗ

3.1. Загальне правило

3.1.1. Програми НЕЗ діють до завершення строку дії правового режиму надзвичайної екологічної ситуації або режиму надзвичайного стану, визначеного у відповідному рішенні Президента України.

3.1.2. У випадках, прямо зазначених у цьому Законі, універсальні програми НЕЗ можуть мати більш довгі строки дії, які відображаються у рішеннях Кабінету Міністрів України або Національного банку України про запровадження таких програм.

3.2. Дострокове припинення програм НЕЗ, їх скорочення та ретроспектива

3.2.1. У разі дострокового припинення дії правового режиму зони надзвичайної екологічної ситуації (надзвичайного стану) або карантину, програми НЕЗ продовжують діяти до завершення бюджетного року, в якому такий правовий режим (карантин) припиняється, але не раніше спливу строків, визначених у рішеннях Кабінету Міністрів України або Національного банку України про їх запровадження.

3.2.2. Строк дії окремої програми НЕЗ не може бути скороченим.

3.2.3. Програми НЕЗ можуть бути ретроспективними, отже поширюватись на правовідносини, які виникли до прийняття рішення Президента України про оголошення правового режиму надзвичайної екологічної ситуації або режиму надзвичайного стану, зокрема з дати оголошення Кабінетом Міністрів України карантину згідно із Законом України «Про захист населення від інфекційних хвороб» (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 29, ст. 228*), або з ранішої дати, визначеної в рішенні Кабінету Міністрів України або Національного банку України про запровадження програм НЕЗ.

Стаття 4. Види програм НЕЗ

4.1. Універсальні та секторальні програми НЕЗ

4.1.1. Універсальні програми НЕЗ:

а) запроваджуються в разі оголошення Президентом України всієї території України зоною надзвичайної екологічної ситуації (режиму надзвичайного стану);

б) поширюються на всіх суб'єктів господарювання, крім визначених у частині 1.6 статті 1 цього Закону;

в) також поширюються на осіб, які підпадають під дію секторальних програм НЕЗ.

Запровадження універсальних програм НЕЗ є обов'язковим.

4.1.2. Секторальні програми НЕЗ поширюються на:

а) учасників, згрупованих за видами їхньої економічної діяльності згідно з окремими розділами та/або групами (класами) Класифікатора видів економічної діяльності (КВЕД) України;

б) суб'єктів універсальних програм та інших суб'єктів господарювання, які підпадають під дію секторальних програм згідно з цим Законом.

Рішення про запровадження секторальних програм приймається Кабінетом Міністрів України.

4.1.3. За рішенням Кабінету Міністрів України економічна підтримка, яка надається в межах окремої секторальної програми НЕЗ, може бути поширеною на учасників іншої секторальної програми НЕЗ або на учасників всіх секторальних програм НЕЗ. Таке саме рішення може бути прийняте органом місцевого самоврядування у разі запровадження регіональних (місцевих) секторальних програм НЕЗ.

4.1.4. Запровадження секторальних програм НЕЗ не є обов'язковим.

4.2. Конкуренція юридичних норм

4.2.1. Якщо норми будь-якої з програм НЕЗ, запроваджених Національним банком України або Кабінетом міністрів України не відповідають нормам цього Закону, то:

а) пріоритет мають норми цього Закону;

б) Верховна Рада України має право обмежити, розширити або скасувати будь-яку програму НЕЗ, збільшити та/або звузити перелік її учасників шляхом прийняття окремої постанови. У цьому випадку відповідна програма НЕЗ продовжує діяти з урахуванням норм такої постанови до внесення змін до такої програми та/або до внесення змін до цього Закону.

4.2.2. Якщо протягом дії цього Закону вносяться зміни до інших законів України, які регулюють правовідносини, зазначені в цьому Законі, то пріоритет мають норми цього Закону.

Стаття 5. Сфери запровадження програм НЕЗ

5.1. Програми НЕЗ запроваджуються у таких сферах:

а) грошово-кредитної політики;

б) бюджетної політики, у тому числі з управління державним боргом та державними гарантіями;

г) податкової політики (тільки щодо загальнодержавних податків, включаючи зовнішню (міжнародну) торгівлю);

г) субсидіарної (дотаційної) політики щодо субсидій (дотацій), які надаються за рахунок коштів державного бюджету та/або фондів державного пенсійного та соціального страхування;

д) адміністративних послуг.

5.2. Універсальна програма НЕЗ у сфері грошово-кредитної політики запроваджується Національним банком України. Інші програми НЕЗ запроваджуються Кабінетом Міністрів України.

5.3. Органи місцевого самоврядування мають право запровадити регіональні (місцеві) секторальні програми НЕЗ за умови дотриманням правил, визначених у Розділі III цього Закону. У цьому випадку такі регіональні (місцеві) програми фінансуються за рахунок коштів відповідних місцевих бюджетів.

РОЗДІЛ II. Універсальні програми НЕЗ

Стаття 6. Універсальна програма НЕЗ Національного банку України в сфері грошово-кредитної політики

6.1. Заходи з емісійної та боргової політики

6.1.1. Національний банк України запроваджує універсальну програму НЕЗ в межах його компетенції згідно з пунктом 20 статті 7 Закону України «Про Національний банк України» (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 29, ст.238*), яка зокрема, але не виключно, повинна передбачати всі обов'язкові заходи економічної підтримки, визначені цією статтею.

6.1.2. З метою регулювання обсягу грошової маси економічними засобами і методами Національний банк України протягом дії цієї універсальної програми забезпечує:

а) встановлення облікової ставки (базової процентної ставки) на рівні, що не перевищує базову інфляцію за відповідний період, збільшену не більш ніж на два відсоткових пункти річних;

б) емісію власних депозитних сертифікатів за дохідністю, яка не перевищує розмір облікової ставки;

в) здійснення власних операцій з антикризовими облігаціями, визначеними такими у статті 7 цього Закону виключно за попереднім узгодженням з Міністерством фінансів України (крім операцій зворотного «репо» з такими облігаціями);

г) тимчасову заборону емісії та обігу грошових сурогатів на території України та розміщення на території України будь-яких цінних паперів та боргових зобов'язань, виражених (номінованих) в грошових сурогатах та в іноземних валютах, крім облігацій державних позик України, виражених (номінованих) в іноземних валютах;

г) тимчасову заборону обігу будь-яких віртуальних активів, включаючи крипто-валюти, та проведення розрахункових операцій за ними.

6.2. Заходи з підтримки стійкості фінансового ринку

6.2.1. З метою регулювання ліквідності банківської (кредитної) системи України Національний банк протягом дії універсальної програми забезпечує:

а) автоматичне надання кредитів для рефінансування банків за обліковою ставкою, якщо такі банки беруть участь в:

- придбанні антикризових облігацій згідно із статтею 7 цього Закону (у тому числі в межах операцій «репо» з ними);

- програмах кредитування позичальників в межах програм НЕЗ, визначених у статтях 8 - 9 цього Закону;

- програмі підтримки позичальників у межах споживчого кредитування та іпотечного житлового кредитування згідно із статтею 10 цього Закону;

б) зменшення (скасування) вимог до обов'язкових резервів банків на покриття можливих збитків за кредитами, наданих у межах програм, визначених у пункті «а» цієї частини та частиною 6.3 цієї статті;

в) накладення мораторію на прийняття рішень про підвищення (розширення) вимог до економічних нормативів банків, зокрема щодо мінімальних вимог до розмірів статутного, приписного та/або регулятивного капіталу банків, нормативів достатності (адекватності), вимог до резервів, у тому числі в межах процедур їх формування та розкриття, вимог до управління ризиками та кредитної діяльності банків;

г) відтермінування на строк дії цієї програми граничних строків досягнення банком мінімального розміру регулятивного капіталу, мінімального значення нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу, нормативу достатності основного капіталу, коефіцієнта співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів та коефіцієнта співвідношення регулятивного капіталу до зобов'язань банку.

6.2.2. Норми цієї частини не поширюються на банки, які на дату набрання чинності цим Законом знаходились згідно із законодавством під особливим режимом контролю за рішенням Національного банку України.

6.3. Заходи з підтримки позичальників

6.3.1. З метою захисту інтересів позичальників Національний банк України протягом строку дії універсальної програми встановлює:

а) адміністративне обмеження максимального розміру ефективної ставки за кредитами, наданих на користь позичальників в межах програм, визначених у частині 6.2. цієї статті, розміром облікової ставки, встановленої згідно з підпунктом «а» пункту 6.1.2 частини 6.1 цієї статті, та збільшеної не більше ніж на 2 відсоткових пунктів річних;

б) адміністративне обмеження максимального розміру ефективної ставки за споживчими кредитами (у тому числі за кредитними лініями, овердрафтом), наданих позичальникам згідно із Законом України «Про споживче кредитування» (*Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 1, ст.2*), розміром облікової ставки, встановленої згідно з пунктом «а» частини 6.2 цієї статті;

в) накладення мораторію на нарахування та стягнення з позичальників фінансових санкцій (штрафів, пені, компенсацій тощо) згідно з договорами споживчого або іпотечного житлового кредитування, наданого банками (небанківськими фінансовими установами), з відповідним корегуванням економічних нормативів, зокрема вимог до обов'язкових резервів кредиторів;

г) накладення мораторію на укладення договорів між банками (небанківськими фінансовими установами) з іншими особами про відступлення права вимоги до позичальника (клієнта) за договорами споживчого або іпотечного житлового кредитування (у межах колекторської діяльності);

ґ) накладення мораторію на примусове стягнення майна, наданого в якості забезпечення зобов'язань позичальників, крім майна:

- рішення про стягнення якого було прийняте до початку дії цієї універсальної програми згідно із Законом України «Про виконавче провадження» (*Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 30, ст.542*);

- яке стягується з суб'єктів корупційних дій, які підпадають під визначення статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» (*Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст.2056*);

- що належить особам, які підпадають під програму підтримки позичальників споживчих або іпотечних кредитів згідно зі статтею 10 цього Закону;

д) відтермінування сплати (погашення) заборгованості основної суми та нарахованих на неї відсотків згідно з договорами кредитування на строк дії програм НЕЗ, з подальшою реструктуризацією такої заборгованості рівними частками протягом строку, який розпочинається з місяця, наступного за останнім місяцем дії відповідної програми НЕЗ, та дорівнює повному строку її дії. Позичальник може відмовитися від такого відтермінування та/або реструктуризації, повідомивши кредитора у спосіб, передбачений частиною третьою статті 2 цього Закону.

6.4. Конкуренція юридичних норм

6.4.1. Будь-які правочини, які суперечать вимогам цієї статті, вважаються нікчемними за законом, а їх дійсність згідно з нормами частини другої статті 215 та статті 228 Цивільного кодексу України не може бути визнаною за згодою сторін або за рішенням суду.

Відмова посадових (службових) осіб Національного банку (членів Ради Національного банку України) від запровадження (схвалення) обов'язкових заходів економічної підтримки, передбачених цією статтею, рівно як їхнє неповне або невчасне запровадження (схвалення), тягне за собою відповідну індивідуальну юридичну відповідальність.

6.4.2. Національний банк України в межах своєї компетенції має право запроваджувати інші заходи економічної підтримки, зміст яких не може обмежувати обсяг обов'язкових заходів, визначених у частинах 6.2 – 6.3 цієї статті, або призводити до порушення норм законів України «Про захист економічної конкуренції» (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 12, ст.64*) та «Про захист прав споживачів» (*Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 30, ст.379*).

6.5. Визначення та застереження

6.5.1. Для цілей цієї статті ефективною вважається ставка (відсоток) за кредитом, збільшена (збільшений) на суму комісій, страхових платежів та інших витрат позичальника, пов'язаних з отриманням, відтермінуванням та/або реструктуризацією чи погашенням його боргових зобов'язань (загальна вартість кредиту).

6.5.2. Норми пунктів «г» - «д» частини 6.3 та норми частини 6.4 цієї статті також поширюються на:

- а) правочини, стороною яких є Фонд гарантування вкладів фізичних осіб;
- б) кредити (корпоративні облигації), які підпадають під гарантійну підтримку згідно із статтею 8 цього Закону.

6.5.3. Норми цієї статті поширюються виключно на кредиторів – резидентів України, які відмовляються протягом строку дії відповідних програм НЕЗ від виплати (репатріації) дивідендів чи розподілу капіталу в будь-якій іншій формі, крім рекапіталізації (реінвестиції) отриманих доходів у власний капітал.

Стаття 7. Універсальна програма НЕЗ Кабінету Міністрів України з випуску антикризових облигацій

7.1. Зміст антикризових облигацій

7.1.1. З метою фінансування Фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID – 19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками, Кабінет Міністрів України емітує цільові облигації державної позики (далі – антикризові облигації) з урахуванням того, що вони:

а) випускаються на пред'явника, є відсотковими та мають індивідуальний номер;

б) можуть бути розміщеними в бездокументарній формі, а також в документарній формі за умови їх придбання фізичними особами в державних банках України;

в) мають номінальну вартість, яка при їх розміщенні в документарній формі не може перевищувати однієї тисячі гривень, а в бездокументарній формі – ста тисячі гривень кожна. При цьому, проспект емісії не може передбачати обов'язок покупця придбавати більш ніж одну антикризову облигацію;

г) мають строк обігу від одного до десяти років з можливістю дострокового погашення за бажанням власника за умови дисконтування номінальної вартості або дохідності в обсягах, встановлених проспектом емісії;

г) мають дохідність не меншу, ніж зазначено в пункті «а» частини 6.2 статті 6 цього Закону, але не більшу, ніж зазначено в пункті «а» частини 6.4 статті 6 цього Закону;

д) пропонуються для публічного розміщення суб'єктами фондового ринку, а в разі випуску в документарній формі – державними банками України за договором публічної оферти;

е) приймаються за бажанням власників у рахунок погашення зобов'язань із загальнодержавних податків та інших обов'язкових платежів за номінальною вартістю.

7.1.2. Загальний обсяг емісії антикризових облігацій визначається в порядку, встановленому частиною 1.6 статті 1 цього Закону.

7.1.3. Кабінет Міністрів України має право:

а) встановити додаткові умови випуску, обігу та погашення антикризових облігацій, які не суперечать нормам цієї статті та нормам антимонопольного законодавства України;

б) прийняти рішення про запровадження програми участі антикризових облігацій у тиражній державній грошовій лотереї, оператором якої виступає державний банк.

7.2. Стимулювання розміщення антикризових облігацій

7.2.1. Банки та небанківські фінансові установи, які придбають антикризові облігації, підпадають під дію пункту «а» частини 6.3 статті 6 цього Закону, а в разі їх участі в програмах НЕЗ, визначених у статтях 8 - 11 цього Закону, - також під податкове стимулювання.

7.2.2. За бажанням власника антикризові облігації можуть бути конвертованими (обмінними) за номінальною вартістю в (на) інші облігації державних позик України або корпоративні облігації, емітовані під державні антикризові гарантії відповідно до статті 8 цього Закону. Правила такої конвертації встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Стаття 8. Універсальна програма НЕЗ Кабінету Міністрів України з гарантійної підтримки

8.1. Зміст гарантійної підтримки

8.1.1. З метою збільшення рівня трудової зайнятості Кабінет Міністрів України надає безвідкличні державні гарантії (далі – антикризові гарантії) повернення основної суми кредиту, кредитного пулу чи кредитного портфелю (далі – гарантованого кредиту), наданих банками:

а) суб'єктам мікропідприємництва та малого підприємництва, які підпадають під програму кредитних дотацій згідно із статтею 9 цього Закону;

б) суб'єктам секторальних програм НЕЗ, визначеним у статті 11 цього Закону;

в) містоутворюючим підприємствам.

8.1.2. Антикризові гарантії не покривають зобов'язання позичальника зі сплати процентів, нарахованих на основну суму гарантованого кредиту.

8.1.3. Для позичальників - суб'єктів мікропідприємництва або малого підприємництва антикризова гарантія поширюється на гарантовані кредити, сума яких не може перевищувати граничну суму їх річного доходу, встановленого законодавством, кратну кількості років їх діяльності протягом строку дії гарантованого кредиту.

8.1.4. Строк дії антикризової гарантії для окремого позичальника не може перевищувати 60 календарних місяців.

8.1.5. Антикризові гарантії поширюються на зобов'язання за кредитними договорами, укладеними до або впродовж дії карантину, оголошеного Кабінетом Міністрів України згідно із Законом України «Про захист населення від інфекційних хвороб».

8.1.6. Загальний обсяг антикризових гарантії, які можуть бути надані, визначається в порядку, встановленому частиною 1.6 статті 1 цього Закону.

8.1.7. За отримання антикризових гарантії плата не справляється, крім випадку недотримання позичальником умов типового гарантійного договору.

8.2. Цільове використання кредиту та передумови надання антикризової гарантії

8.2.1. Антикризова гарантія покриває ризик невиконання позичальниками зобов'язань перед кредиторами за кредитними договорами, які відповідають таким вимогам:

а) не менше 80 відсотків суми гарантованого кредиту спрямовуються позичальником на фінансування фонду (витрат) оплати праці найманих працівників, включаючи витрати роботодавця на сплату єдиного соціального внеску, а також внесків на обов'язкове страхування найманих працівників, передбачених статтею 7 Закону України «Про страхування» (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 18, ст. 78*);

б) протягом строку гарантованого кредиту позичальник забезпечує збереження не менше 80 відсотків від середньооблікової кількості найманих працівників та не менше 80 відсотків від суми загальних витрат на оплату їхньої праці, задекларованих в останній звітній період до запровадження зазначеної програми НЕЗ;

в) кошти гарантованого кредиту не можуть спрямовуватися на будь-які виплати на користь членів наглядових рад та виконавчих органів позичальників як заробітна плата, суми винагород та інші подібні виплати згідно з трудовими та цивільно-правовими договорами з ними.

8.2.2. Антикризові гарантії можуть також надаватися для забезпечення зобов'язань юридичних осіб – резидентів України за емітованими ними корпоративними облігаціями, за умови якщо:

а) залучені кошти використовуються у спосіб, а емітент відповідає вимогам, визначеним у підпунктах 8.2.1 та 8.2.3 цієї частини;

б) корпоративні облігації пройшли процедуру лістингу відповідно до законодавства України про цінні папери і фондовий ринок.

8.2.3. Передумовою отримання антикризової гарантії є:

а) відмова позичальника від виплати (репатріації) дивідендів чи розподілу капіталу в будь-якій іншій формі, крім рекапіталізації (реінвестиції) доходів, протягом строку дії гарантованого кредиту;

б) прийняття позичальником зобов'язання про дотримання не менше 80 відсотків від чистої вартості необоротних активів, визначеної на дату отримання антикризової гарантії, до кінця дії кредитного договору (дати погашення корпоративних облігацій);

в) надання позичальником згоди на конвертацію (обмін) частки гарантованого кредиту, яка не перевищує 80 відсотків від його основної суми, в емітовані ним корпоративні права в разі настання гарантійного випадку;

г) надання позичальником належного витягу з реєстру фондової біржі, який підтверджує проведення лістингу корпоративних облігацій, у разі отримання антикризової гарантії під їх майнове забезпечення.

8.3. Майнове забезпечення антикризової гарантії та обмеження

8.3.1. Прострочена заборгованість (борг) за гарантованими кредитами не можуть бути стягнутими за рахунок активів позичальників, включаючи будь-яке відокремлене майно, крім:

а) облігацій державних позик України, які знаходяться у власності позичальника;

б) корпоративних облігацій, які були емітовані іншими особами, незалежно від їх резидентського статусу, які знаходяться у власності позичальника;

б) будь-якого іншого майна або прав на нього, які знаходяться у власності позичальника, у випадку недотримання ним умов типового гарантійного договору, що виявляється внаслідок поточної верифікації, яка провадиться не частіше одного разу на 12 календарних місяців, але не рідше одного разу за період дії державної гарантії, а також ретроспективної верифікації, яка провадиться протягом 6 календарних місяців після завершення строку дії гарантованого кредиту (кредитного пулу).

8.3.2. У будь-яких випадках, накладення стягнення не дозволяється на:

а) землі сільськогосподарського призначення України або на майнові права на них;

б) речі, обмежені в цивільному обороті відповідно до закону;

в) корпоративні облігації, емітовані державними або комунальними підприємствами.

8.4. Інші положення

8.4.1. Права вимоги боргу за гарантованими кредитами не можуть бути відступленими третім особам.

8.4.2. Антикризові гарантії не надаються позичальникам, які підпадають під визначення:

а) суб'єктів господарювання державного сектору економіки згідно із Законом України «Про управління об'єктами державної власності» (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, № 46, ст.456*), крім тих, що підпадають під визначення містоутворюючих підприємств;

б) осіб, зазначених у частині 1.7 статті 1 та частині 2.5 статті 2 цього Закону.

8.4.3. Якщо протягом строку гарантованого кредиту позичальник збільшує кількість найманих працівників з пропорційним збільшенням загальних витрат на оплату їхньої праці понад розмір, визначений згідно з підпунктом «б» підпункту 8.2.1 частини 8.2 цієї статті, то на такого позичальника

поширюються програми секторальної підтримки, визначені у Розділі III цього Закону, незалежно від видів його економічної діяльності.

8.4.4. Надання антикризових гарантій та управління ними здійснюється Борговим агентством України, створеним згідно зі статтею 15¹ Бюджетного кодексу України.

8.5. Визначення

8.5.1. Кредитним пулом вважається сукупна заборгованість позичальника за кредитами, які відповідають вимогам цієї статті, що були надані одним кредитором. У кредитному пулі усереднюються строки погашення основної суми кредитів, суми нарахованих процентів та інших пов'язаних виплат. Порядок визначення кредитного пулу та зазначеного усереднення встановлюється Національним банком України.

8.5.2. Кредитним портфелем вважається сукупна заборгованість позичальника за кредитами, які відповідають вимогам цієї статті, що були надані більш ніж одним кредитором. У кредитному портфелі усереднюються строки погашення основної суми кредитів, суми нарахованих процентів та інших пов'язаних виплат. Порядок визначення кредитного портфелю та зазначеного усереднення встановлюється Національним банком України.

8.5.3. Містоутворюючими вважаються підприємства, які відповідають хоча б одному з таких критеріїв:

а) мають соціально-економічне значення для регіону, а географічні межі ринку товарів (послуг) охоплюють територію окремої адміністративно-територіальної одиниці або в сукупності з межуючими;

б) мають на початок запровадження окремої секторальної програми НЕЗ середньооблікову кількість найманих працівників не меншу за десять відсотків від середньостатистичної чисельності зайнятого трудового населення в межах території окремої адміністративно-територіальної одиниці, де підприємство фактично розташоване (провадиться переважна господарська діяльність). Кабінет Міністрів України може встановити додаткові вимоги для віднесення підприємств до містоутворюючих залежно від сфер їхньої діяльності.

8.5.4. Кабінет Міністрів України:

а) визначає та оприлюднює зміст типового гарантійного договору, зокрема умови надання та погашення антикризових гарантій, виходячи з норм цієї статті, та забезпечує можливість його дистанційного укладення через мережу Інтернет;

б) визначає критерії покриття за рахунок коштів Державного бюджету України до 20 відсотків суми заборгованості за простроченими гарантованими кредитами (за умови дотримання позичальником кількості найманих працівників), без вимоги подальшої конвертації боргу в корпоративні права позичальника.

Стаття 9. Універсальна програма НЕЗ Кабінету Міністрів України з надання кредитних дотацій суб'єктам мікропідприємництва та малого підприємництва

9.1. Зміст кредитної дотації

9.1.1. Кредитна дотація надається з метою збільшення рівня трудової зайнятості за рахунок зменшення витрат роботодавця на оплату праці найманих працівників та/або доходів самозайнятих осіб протягом строку дії карантину.

9.1.2. Кредитна дотація полягає у сплаті всіх або частини відсотків, нарахованих на основну суму кредиту, наданого кредитором на користь позичальника - суб'єкта мікропідприємництва або малого підприємства, визначених такими частиною третьою статті 55 Господарського кодексу України (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144*).

9.1.3. Кредитна дотація надається позичальнику, який підпадає:

а) або під програму гарантійної підтримки згідно із статтею 8 цього Закону;

б) або під секторальні програми згідно із статтею 11 цього Закону.

9.1.4. Сума кредитної дотації не може перевищувати суму, розраховану шляхом застосування ефективної ставки до суми кредиту, сума якого не може перевищувати граничну суму річного доходу, встановленого відповідно для суб'єкта мікропідприємництва або малого підприємства згідно із законодавством, кратну кількості років їх діяльності протягом строку дії кредиту, до якого застосовується кредитна дотація.

9.1.5. Строк дії кредитної дотації для окремого позичальника не може перевищувати 36 календарних місяців для суб'єкта мікропідприємництва та 60 календарних місяців для суб'єкта малого підприємства.

9.2. Цільове використання кредитної дотації та передумови отримання

9.2.1. Кредитна дотація надається на користь позичальників, які спрямовують кошти кредиту виключно на:

а) придбання, ремонт чи інші види поліпшень необоротних активів, які перебувають у власності позичальника;

б) капітальні витрати на поліпшення земель сільськогосподарського призначення, які перебувають у власності або користуванні позичальника;

в) компенсацію (покриття) витрат позичальника на сплату єдиного соціального внеску, а також внесків на обов'язкове страхування найманих працівників, передбачених статтею 7 Закону України «Про страхування» (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 18, ст. 78*), які сплачуються за рахунок роботодавця.

9.2.2. Відомості про цільове використання коштів кредиту надаються в межах процедури поточної верифікації, яка провадиться не частіше одного разу на 12 календарних місяців, але не рідше одного разу за строк дії кредитної дотації, та в межах ретроспективної верифікації, яка провадиться протягом 6 календарних місяців після завершення такого строку.

9.2.4. Протягом строку дії кредитної дотації позичальник зобов'язується не зменшувати задекларовані в останній звітний період до отримання кредитної дотації:

а) 80 відсотків від середньооблікової кількості найманих працівників;

б) 80 відсотків від суми загальних витрат, понесених на виплату заробітних плат, нарахованих відповідно до умов трудових договорів (контрактів), та/або

виплату винагород, нарахованих фізичним особам відповідно до умов цивільно-правових договорів.

9.2.5. Протягом строку дії кредитної дотації позичальник зобов'язується понести загальні витрати у сумі, не меншій за суму кредитної дотації, на:

а) оплату праці найманих працівників, розраховану за середньозваженим розміром середньої заробітної плати штатних працівників за відповідним видом економічної діяльності, оприлюдненої відповідним регіональним (функціональним) органом державної статистики згідно із Законом України «Про державну статистику» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 43, ст.608);

б) сплату єдиного соціального внеску за рахунок роботодавця та внесків на обов'язкове страхування найманих працівників, передбачених статтею 7 Закону України «Про страхування» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 18, ст. 78).

До розрахунку таких загальних витрат не включаються витрати на оплату праці (відшкодування витрат) членів наглядових рад та виконавчих органів позичальників, а також витрати на сплату єдиного соціального внеску та внесків на обов'язкове страхування зазначених осіб.

9.2.6. Протягом строку дії кредитної дотації позичальник зобов'язується відмовитись від виплати (репатріації) дивідендів чи розподілу капіталу в будь-якій іншій формі, крім рекапіталізації (реінвестиції) доходів, а для фізичних осіб – також крім розподілу, правила якого підпадають під норми сімейного та/або спадкового права.

9.2.7. Передумовою отримання кредитної дотації позичальником – самозайнятою особою або сімейним підприємством чи фермерським господарством (за відсутності найманих працівників) є прийняття зобов'язання зі сплати податку на доходи фізичних осіб, єдиного соціального внеску та плати за землю в сукупній сумі, що не є меншою суми кредитної дотації протягом строку її дії. У цьому випадку норми підпункту 9.2.5 частини 9.2 цієї статті не застосовуються.

9.3. Джерела надання кредитної дотації

9.3.1. Кредитна дотація надається за рахунок коштів Фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID – 19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками, а в разі недостатності коштів – за рахунок загального фонду Державного бюджету України з урахуванням норм частини 1.6 статті 1 цього Закону.

9.3.2. Для фізичних осіб - позичальників кредитна дотація також може бути наданою за рахунок коштів місцевих бюджетів та фондів державного соціального страхування, створених за Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 46-47, ст.403), за умови надання відповідних субвенцій (грошових компенсацій) таким місцевим бюджетам та/або таким державним соціальним фондам в порядку, визначеному в частині 1.6 статті 1 цього Закону.

9.4. Відповідальність за надання недостовірних даних

9.4.1. Якщо на підставі даних поточної верифікації виявлено, що позичальник порушив правила цільового використання кредитної дотації або передумови її отримання, то її надання зупиняється, а фактично надані суми стягуються з позичальника в безспірному порядку, визначеному законодавством.

9.4.2. Якщо на підставі даних ретроспективної верифікації виявлено, що позичальник не виконав зобов'язання, визначені у цій статті, то фактично надані суми кредитної дотації стягуються з позичальника в безспірному порядку, визначеному законодавством, а нові кредитні дотації не надаються такому позичальнику та/або правонаступнику такого позичальника та/або особам, які здійснювали контроль над таким позичальником.

10. Кабінет Міністрів України деталізує правила застосування норм цієї статті шляхом прийняття відповідної постанови.

Стаття 10. Універсальна програма НЕЗ Кабінету Міністрів України з підтримки позичальників у межах споживчого кредитування та іпотечного житлового кредитування

10.1. Зміст підтримки позичальників

10.1.1. Підтримка позичальників (боржників, іпотекодавців) у межах споживчого кредитування та іпотечного житлового кредитування передбачає:

а) відстрочення сплати (погашення) зобов'язань за основною сумою та процентами до закінчення строку дії карантину (у тому числі адаптивного);

б) збільшення строку дії кредитного договору на строк дії карантину (у тому числі адаптивного), з подальшою реструктуризацією зобов'язань за основною сумою та процентами на такий самий строк рівними частинами;

в) перерахунок суми зобов'язань за процентами, нарахованих протягом строку дії карантину за ефективною ставкою, визначеною згідно з пунктом «а» частини четвертої статті 6 цього Закону;

г) скасування штрафних санкцій (комісій, підвищених процентів тощо), накладених на позичальника за прострочення виконання ним грошового зобов'язання за такими кредитами протягом строку дії карантину зважаючи на наявність обставин непереборної сили (форс – мажору), які вважаються доведеними (підтвердженими) за законом (*ipso jure*) та не потребують будь-яких інших додаткових підтверджень;

г) заборону відчуження на користь третіх осіб невиконаного у строк грошового зобов'язання позичальника за такими кредитами до завершення строку дії кредитного договору, продовженого згідно з пунктом «б» цієї частини;

д) заборону примусового стягнення (відчуження) майна, наданого в якості забезпечення зобов'язань позичальників, крім майна, рішення про стягнення якого було прийняте згідно із Законом України «Про виконавче провадження» (*Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 30, ст.542*), до початку строку дії карантину до завершення строку дії кредитного договору, продовженого згідно з пунктом «г» цієї частини.

10.2. Стимулювання кредиторів

10.2.1. Кредитори (іпотекодержателі), які надають усі види підтримки, передбачені в частині 10.1 цієї статті, підпадають під універсальну програму грошово-кредитної підтримки, передбаченої статтею 6 цього Закону, та з метою оподаткування можуть за власним бажанням застосовувати касовий метод визнання фінансових результатів за такими кредитами для цілей оподаткування.

10.3. Сфера застосування

10.3.1. Ця універсальна програма поширюється виключно на позичальників - фізичних осіб, які є громадянами України, а також на юридичних осіб – резидентів України, які беруть участь у програмі кредитних дотацій згідно із статтею 9 цього Закону.

Розділ III. Секторальні програми НЕЗ

Стаття 11. Види економічної діяльності, які підпадають під дію секторальних програм НЕЗ

11.1. Обов'язкові види діяльності

1.1.1. Секторальні програми НЕЗ обов'язково поширюються на:

а) суб'єктів туристичної діяльності, визначених такими Законом України «Про туризм» (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 31, ст.24*);

б) заклади громадського харчування, визнані такими Законом України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 19, ст. 98*);

в) заклади з побутового обслуговування населення, визнані такими пунктом 291.7 статті 297 Податкового кодексу України (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112*);

г) підприємства транспорту загального користування (залізничного, морського, річкового, автомобільного і авіаційного, а також міського електротранспорту, в тому числі метрополітену), які надають послуги з перевезення пасажирів, вантажів, багажу, пошти, здійснюють транспортно-експедиторську діяльність згідно із законами України «Про транспорт» (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 51, ст.446*), «Про транспортно-експедиторську діяльність» (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 52, ст.562*), «Про поштовий зв'язок» (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 6, ст.39*)), а також згідно з іншим спеціальним законодавством України, яке регулює порядок надання таких транспортних (поштових, експедиторських) послуг;

г) заклади фізичної культури і спорту, визнані такими Законом України «Про фізичну культуру і спорт» (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 14, ст.80*); спортивних клубів та фітнес-центрів, які підпадають під відповідні групи (класи) розділу 93 КВЕД України;

д) заклади освіти, які знаходяться в державній, комунальній або приватній власності, а саме:

- дошкільної освіти, визнані такими Законом України «Про дошкільну освіту» (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 49, ст.259*);

- загальної середньої освіти, визнані такими Законом України «Про загальну середню освіту» (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 28, ст.230*);

- позашкільної освіти, визнані такими Законом України «Про позашкільну освіту» (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 46, ст.393*);

- професійної (професійно-технічної) освіти, визнані такими Законом України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 32, ст. 215*);

- вищої освіти, визнані такими Законом України «Про вищу освіту» (*Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004*);

- освіти дорослих, у тому числі післядипломної освіти, яка надається згідно зі спеціальним законодавством України;

е) заклади культури, визнані такими Законом України «Про культуру» (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 24, ст.168*); інші суб'єкти господарювання, які провадять діяльність у сфері творчості, мистецтва і розваг, зокрема театральну та концертну діяльність, діяльність бібліотек і архівів, роботу музеїв будь-якого типу, ботанічних садів і зоологічних (орнітологічних) заказників, історичних місць і природних заповідників та демонстрацію фільмів в кінотеатрах, які підпадають під відповідні групи (класи) розділів 59, 90, 91 КВЕД України;

є) фермерські господарства, визнані такими Законом України «Про фермерське господарство» (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 45, ст.363*);

ж) страховиків, визнані такими Законом України «Про страхування» (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 18, ст. 78*), які до набрання чинності цим Законом або впродовж дії програм НЕЗ уклали договори обов'язкового або добровільного страхування медичних витрат, медичного страхування або страхування життя, згідно з якими страхові випадки покривають ризики захворювань, пов'язаних із коронавірусною хворобою COVID -19;

з) іпотекодержателів (кредитодавців), визнаних такими Законом України «Про іпотеку» (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 38, ст.313*), та кредитодавців, що підпадають під дію Закону України «Про споживче кредитування» (*Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 1, ст.2*), які відповідають критеріям програми підтримки позичальників згідно із статтею 10 цього Закону, крім осіб, які придбали боргове зобов'язання у межах колекторської діяльності;

і) виробників лікарських засобів (у тому числі вакцин) та медичних виробів, які використовуються у заходах з упередження поширенню пандемії коронавірусу COVID-19 та подолання її наслідків за переліком, визначеним Кабінетом Міністрів України на підставі рекомендацій Всесвітньої організації охорони здоров'я ООН.

11.2. Додаткові види діяльності

11.2.1. З урахуванням положень частини 4.3. статті 4 цього Закону, Кабінет Міністрів України:

а) може поширити дію секторальних програм на суб'єктів інших видів економічної діяльності, що постраждали від пандемії коронавірусної хвороби COVID – 19, за умови дотримання ними рівня підтримки рівня трудової зайнятості, визначеного в статті 8 цього Закону;

б) у межах окремих секторальних програм має право запроваджувати всі або декілька видів економічної підтримки, крім тих, які підпадають під дію універсальної програми НЕЗ, запровадженої Національним банком України згідно із статтею 6 цього Закону, та обмежувальних заходів у сфері зовнішньої (міжнародної) торгівлі.

11.3. Строк дії секторальних програм

11.3.1. Строк дії секторальних програм в межах окремих територіально – адміністративних одиниць України може бути продовженим на строк дії адаптивного карантину, запровадженого за правилами, визначеними Кабінетом Міністрів України згідно з рекомендаціями Всесвітньої організації охорони здоров'я ООН.

11.4. Суб'єкти секторальних програм

11.4.1. Секторальні програми поширюються виключно на громадян України, які є резидентами України та юридичних осіб – резидентів України, які відповідають вимогам, визначеним у частині 1.6 статті 1 цього Закону.

Стаття 12. Способи економічної підтримки фізичних осіб - суб'єктів секторальних програм НЕЗ

12.1. Кваліфікаційні ознаки

12.1.1. Економічна підтримка в межах секторальних програм надається фізичним особам, яка:

а) задекларувала за будь-який звітний період (звітні періоди) протягом дії секторальної програми НЕЗ зменшення суми доходу, визначеного згідно із статтею 292 Податкового кодексу України, більш ніж на 50 відсотків від суми доходу, задекларованого у відповідний звітний період (звітні періоди) попереднього року;

б) підпадає під дію спеціальних податкових режимів згідно з Розділом XIV Податкового кодексу України;

в) є самозайнятою особою згідно з підпунктом 14.1.226 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України;

г) не підпадає під визначення пунктів 1.6.2 – 1.6.3 частини 1.6 статті 1 цього Закону.

12.2. Види економічної підтримки

12.2.1. Економічна підтримка фізичних осіб в межах секторальних програм має такі види:

а) надання бюджетної дотації для компенсації частини доходу, втраченого внаслідок дії карантину;

б) скасування або відстрочення податкових зобов'язань з:

- єдиного соціального податку;

- податку на доходи фізичних осіб, крім пасивних доходів та доходів, які мають іноземне походження;

- податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки;

- земельного податку (плати за землю) для фізичних осіб;
- туристичного збору;

в) компенсація до 50 відсотків вартості житлово-комунальних послуг для найманих осіб, які були звільнені або підпали під скорочення протягом періоду дії карантину суб'єктами господарювання, які підпадають під визначення частини 12.1 цієї статті, за умови якщо такі фізичні особи мають право на отримання житлових субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива згідно із законодавством;

г) звільнення протягом періоду дії карантину від обов'язку плати за оренду державного або комунального майна, у тому числі орендної плати за землю фізичних осіб – підприємців, що обрали спрощену систему оподаткування згідно із статтею 177 Податкового кодексу України.

12.3. Компенсація можливих втрат (збитків) місцевих бюджетів

12.3.1. Компенсація втрат (збитків) місцевих бюджетів від запровадження заходів економічної підтримки фізичних осіб – підприємців здійснюється за рахунок коштів Фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID – 19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2 та її наслідками, а в разі недостатності таких коштів – за рахунок загального фонду Державного бюджету України з урахуванням норм статті 1 цього Закону.

12.4. Строки надання економічної підтримки

12.4.1. Економічна підтримка фізичних осіб надається протягом строку дії карантину, за умовами якого ведення їх окремої господарської діяльності було заборонено або обмежене, а також після закінчення дії такого карантину протягом строків, визначених згідно з цим Законом.

Стаття 13. Способи податкової та митної підтримки юридичних осіб, які є суб'єктами секторальних програм

13.1. Види підтримки

13.1.1. Податкова підтримка полягає в:

а) скасуванні або відстроченні сплати податкового зобов'язання з податку на прибуток підприємств до закінчення строку карантину за умов, визначених цим Законом;

б) наданні права на включення до складу валових витрат 100 відсотків витрат на закупівлю необоротних активів як обладнання, що використовується для виготовлення засобів індивідуального антивірусного захисту фізичних осіб та/або медичного обладнання (без їхньої подальшої амортизації) для протидії пандемії коронавірусу COVID-19;

в) скороченні строків амортизації збитків та/або витрат на придбання капітальних активів, понесених платниками податку на прибуток впродовж дії карантину, пов'язаного з пандемією коронавірусу COVID-19;

г) звільненні від оподаткування благодійних внесків у формі коштів або товарів (послуг), наданих неприбутковим громадським установам (організаціям) або державним (комунальним) установам (організаціям) без дотримання обмежень, встановлених підпунктом 140.5.9 статті 140 Податкового кодексу України;

г) звільненні від оподаткування податком на додану вартість послуг з транспортування захворілих осіб, з надання послуг громадського транспорту, з надання побутових послуг населенню, а також з надання послуг пошти, у тому числі експрес-пошти;

д) звільненні авіаційних перевізників від сплати обов'язкових аеропортових зборів за обслуговування повітряних суден і пасажирів, з подальшим наданням відповідної бюджетної компенсації отримувачам таких зборів.

13.2. Стабільність податкового законодавства та пільги

13.2.1. Протягом строку дії секторальних режимів НЕЗ не дозволяється будь-яке збільшення ставок податку на прибуток підприємств, податку на доходи фізичних осіб, податку на нерухоме майно (включаючи землю), а також інших податків (зборів, обов'язкових платежів), встановлених у фіксованому (специфічному) розмірі, крім ставок та баз оподаткування:

- а) податком на прибуток підприємств виробників підакцизних товарів;
- б) акцизним податком;
- в) ввізним (імпортним) митом;
- г) екологічним податком;
- г) рентною платою.

13.2.2. Протягом дії цього Закону обов'язково запроваджується:

а) скасування імпортного мита для противірусних вакцин та обладнання, безпосередньо пов'язаних з їх розробкою та виробництвом на території України;

б) запровадження спрощеної системи надання дозволів (ліцензій) на поставку, виробництво та продаж противірусних вакцин, зареєстрованих в країнах Європейського Союзу, Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії, Ізраїлю, Ірландії, Австралії, Канаді, Новій Зеландії та Сполучених Штатів Америки, або заміна таких дозволів (ліцензій) на он-лайн реєстрацію таких противірусних вакцин за правилами, що встановлюються Кабінетом Міністрів України, який має право розширити перелік країн, зазначених у цьому підпункті;

в) звільнення медичних та інших працівників державних та комунальних закладів охорони здоров'я від сплати податку на доходи фізичних осіб, отриманих у таких закладах, та єдиного соціального внеску за свій рахунок, незалежно від того, чи задіяні такі працівники безпосередньо в лікуванні хворих на коронавірусну хворобу COVID-19 або ні.

Розділ IV. Прикінцеві та перехідні положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування.

2. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1). У Податковому кодексі України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112):

а) статтю 2 доповнити реченням такого змісту: «Протягом дії режимів воєнного стану та/або надзвичайної екологічної ситуації юридичну перевагу над нормами цього Кодексу мають норми законів, спрямованих на ліквідацію

підстав для запровадження таких режимів та/або усунення негативних соціально-економічних наслідків, спричинених ними»;

б) Розділ XIX «Прикінцеві положення» доповнити новим пунктом 3¹ такого змісту: «3¹. Протягом дії секторальних режимів надзвичайних економічних заходів, встановлених Законом України «Про програми надзвичайних економічних заходів з протидії негативного впливу пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 на економіку України», забороняється будь-яке збільшення ставок податку на прибуток підприємств, податку на доходи фізичних осіб, податку на нерухоме майно (включаючи землю), а також інших податків (зборів, обов'язкових платежів), встановлених у фіксованому (специфічному) розмірі, крім ставок та баз оподаткування податком на прибуток підприємств виробників підакцизних товарів; акцизним податком; імпорнтним митом; екологічним податком та рентною платою»;

в) у Розділі XX «Перехідні положення»:

- підрозділ 1 доповнити пунктом 12¹ такого змісту: «12¹. Протягом дії Закону України «Про програми надзвичайних економічних заходів з протидії негативного впливу пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 на економіку України» звільняються від оподаткування доходи у вигляді заробітної плати та доплат до неї, одержаних медичними та іншими працівниками закладів охорони здоров'я державної та/або комунальної власності, розташованих на територіях, визначених зонами надзвичайної екологічної ситуації, незалежно від їх безпосереднього задіяння у ліквідації епідемії та/або здійсненні заходів із запобігання поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 (у тому числі у проведенні тестувань та лікування пацієнтів)»;

- пункт третій підрозділу 10 доповнити словами такого змісту: «крім випадків, передбачених Законом України «Про програми надзвичайних економічних заходів з протидії негативного впливу пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 на економіку України».

2). У Бюджетному кодексі України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50-51, ст.572):

а) частину п'яту статті 4 доповнити реченням такого змісту: «Протягом дії режимів воєнного стану та/або надзвичайної екологічної ситуації юридичну перевагу над нормами цього Кодексу мають норми законів, які спрямовані на ліквідацію підстав для запровадження таких режимів та/або усунення негативних соціально-економічних наслідків, спричинених ними»;

б) частину десяту статті 23 доповнити реченням такого змісту: «Такі рішення можуть бути прийнятими також на підставі інших законів, які спрямовані на ліквідацію підстав для запровадження режимів воєнного стану або надзвичайної екологічної ситуації та/або усунення негативних соціально-економічних наслідків, спричинених ними»;

в) пункт 37 Розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» відновити у такій редакції:

«Сума простроченого платежу за державною гарантією вважається бюджетною заборгованістю та підлягає безумовному стягненню з гарантоотримувача в строки, передбачені законодавством, з урахуванням норм

законів, які спрямовані на ліквідацію підстав для запровадження режимів воєнного стану або надзвичайної екологічної ситуації та/або усунення негативних соціально-економічних наслідків, спричинених ними, у тому числі Закону України «Про програми надзвичайних економічних заходів з протидії негативного впливу пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 на економіку України».

3). У частині другій статті 1 **Митного кодексу України** (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 44-45, № 46-47, № 48, ст.552) слова «та іншими законами України з питань оподаткування» замінити словами: «іншими законами України з питань оподаткування та законами, які спрямовані на ліквідацію підстав для запровадження режимів воєнного стану та/або надзвичайної екологічної ситуації та усунення негативних соціально-економічних наслідків, спричинених ними».

4). У **Законі України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації»** (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 42, ст.348):

а) у статті 1:

в абзаці першому слова «окрема місцевість України» замінити словами: «окрема місцевість або вся територія України»;

в абзаці другому виключити слова: «на окремій місцевості»;

в абзаці третьому після слів «та інших факторів» додати такі слова: «як пандемії, епідемії чи епізоотії, визначені такими у Законі України «Про захист населення від інфекційних хвороб»»;

б) у статті 2 після слів «Про правовий режим надзвичайного стану» додати після коми слова: «Про захист населення від інфекційних хвороб»;

в) абзац шостий частини першої статті 5 доповнити після коми словами: «у тому числі внаслідок поширення пандемії, епідемії чи епізоотії, визначених такими у Законі України «Про захист населення від інфекційних хвороб»»;

г) розділ VI «Прикінцеві положення» доповнити пунктом 3 такого змісту:

«3. Норми цього Закону застосовуються з урахуванням особливостей, встановлених нормами законів, спрямованих на ліквідацію підстав для запровадження таких режимів та/або усунення негативних соціально-економічних наслідків, спричинених ними, у тому числі Закону України «Про програми надзвичайних економічних заходів з протидії негативного впливу пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 на економіку України».

5). У **Законі України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності»** (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 48, ст.483):

а) доповнити абзац 11 частини першої статті 1 реченням такого змісту: «Принцип мовчазної згоди поширюється також на осіб, які набувають статус учасників програм надзвичайних економічних заходів, визначених Законом України «Про програми надзвичайних економічних заходів з протидії негативному впливу пандемії коронавірусу COVID-19 на економіку України»»;

б) відновити пункт 2¹ статті 11, виклавши його в такій редакції: «2¹. Норми цього Закону застосовуються з урахуванням особливостей, встановлених Законом України «Про програми надзвичайних економічних заходів з протидії негативному впливу пандемії коронавірусу COVID-19 на економіку України»».

6). Розділ XIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про виконавче провадження» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 30, ст.542) доповнити новим пунктом 1³ такого змісту:

«1³. Протягом дії режимів воєнного стану та/або надзвичайної екологічної ситуації норми цього Закону діють з урахуванням норм законів, спрямованих на ліквідацію підстав для запровадження таких режимів та/або усунення негативних соціально-економічних наслідків, спричинених ними, у тому числі Закону України «Про програми надзвичайних економічних заходів з протидії негативного впливу пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 на економіку України»».

7). У Законі України «Про оплату праці» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 17, ст.121):

а) статтю 4 доповнити новою частиною такого змісту: «Оплата праці може здійснюватися за рахунок будь-яких інших, не заборонених законом джерел»;

б) статтю 13 доповнити новою частиною третьою такого змісту:

«Особливості оплати праці медичних та інших працівників державних та комунальних закладів охорони здоров'я, задіяних у запобіганні поширенню пандемій, епідемій або епізоотій та/або усуненні їх наслідків, встановлюються Кабінетом Міністрів України з урахуванням норм відповідних законів України»;

в) Розділ V «Заклучні положення» доповнити новою статтею 37:

«37. Цей Закон діє з урахуванням особливостей, встановлених Законом України «Про програми надзвичайних економічних заходів з протидії негативному впливу пандемії коронавірусу COVID-19 на економіку України» протягом строку його дії».

8). У Законі України «Про Національний банк України» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 29, ст.238):

а) у статті 4:

- частину першу викласти в такій редакції: «Національний банк є органом державного управління згідно з нормами Конституції України та здійснює видатки за рахунок власних доходів у межах кошторису витрат, затвердженого Радою Національного банку України, а у випадках, визначених законами України, також за рахунок коштів Державного бюджету України»;

- частину третю доповнити словами: «або коли така відповідальність виникає за законом»;

б) частину четверту статті 6 викласти у такій редакції:

«Національний банк сприяє додержанню стійких темпів економічного зростання та підтримує економічну політику Кабінету Міністрів України в межах, передбачених спільною постановою Національного банку та Кабінету Міністрів України, дія якої поширюється на періоди бюджетного планування, встановлені Бюджетним кодексом України. Така спільна постанова є невід'ємною частиною Бюджетної декларації»;

в) у пункті 20 статті 7 після слів «воєнного стану» додати після коми слова: «надзвичайної екологічної ситуації»;

г) пункт 6 Розділу XV «Прикінцеві положення» викласти у такій редакції:

«6. Протягом дії режимів воєнного стану та/або надзвичайної екологічної ситуації норми цього Закону діють з урахуванням норм законів, спрямованих на ліквідацію підстав для запровадження таких режимів та/або усунення негативних соціально-економічних наслідків, спричинених ними, у тому числі Закону України «Про програми надзвичайних економічних заходів з протидії негативного впливу пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 на економіку України», зокрема щодо визначення правил проведення емісійної політики та особливостей кредитування (рефінансування) осіб, які підпадають під дію таких законів».

9). Розділ VII «Прикінцеві положення» Закону України «Про банки та банківську діяльність» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 5-6, ст.30) доповнити новим пунктом 12 такого змісту:

«12. Протягом дії режимів воєнного стану та/або надзвичайної екологічної ситуації норми цього Закону діють з урахуванням норм законів, спрямованих на ліквідацію підстав для запровадження таких режимів та/або усунення негативних соціально-економічних наслідків, спричинених ними, у тому числі Закону України «Про програми надзвичайних економічних заходів з протидії негативного впливу пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 на економіку України».

10). Розділ X «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 50, ст.564) доповнити новим пунктом 16 такого змісту:

«16. Протягом дії режимів воєнного стану та/або надзвичайної екологічної ситуації норми цього Закону діють з урахуванням норм законів, спрямованих на ліквідацію підстав для запровадження таких режимів та/або усунення негативних соціально-економічних наслідків, спричинених ними, у тому числі Закону України «Про програми надзвичайних економічних заходів з протидії негативного впливу пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 на економіку України».

11). Розділ VI «Прикінцеві положення» Закону України «Про іпотеку» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 38, ст.313) доповнити новим пунктом 2¹ такого змісту:

«2.¹. Протягом дії режимів воєнного стану та/або надзвичайної екологічної ситуації норми цього Закону діють з урахуванням норм законів, спрямованих на ліквідацію підстав для запровадження таких режимів та/або усунення негативних соціально-економічних наслідків, спричинених ними, у тому числі Закону України «Про програми надзвичайних економічних заходів з протидії негативного впливу пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 на економіку України».

12). Розділ VII Закону України «Про заставу» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 47, ст.642) доповнити статтею 59 такого змісту:

«Стаття 59. Інші положення.

Цей Закон діє з урахуванням особливостей, встановлених Законом України «Про програми надзвичайних економічних заходів з протидії негативному впливу пандемії коронавірусу COVID-19 на економіку України»».

13). У Законі України «Про інвестиційну діяльність» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 47, ст.646):

а) частину четверту статті 19 викласти у такій редакції: «4. Захист інвестицій додатково гарантується Законом України «Про програми надзвичайних економічних заходів з протидії негативному впливу пандемії коронавірусу COVID-19 на економіку України»»;

б) абзац четвертий частини другої статті 21 викласти у такій редакції: «запровадження режиму надзвичайного стану та/або надзвичайної екологічної ситуації».

14). Пункт 46 частини першої статті 7 Закону України «Про страхування» (Відомості Верховної Ради України, 2002 р., № 7, ст. 50) доповнити після коми такими словами: «крім державного банка, який виступає оператором тиражної державної грошової лотереї згідно із Законом України «Про програми надзвичайних економічних заходів з протидії негативного впливу пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 на економіку України»».

15). Статтю 31 Закону України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 23, ст.121) доповнити новим абзацом такого змісту:

«Протягом дії режимів воєнного стану та/або надзвичайної екологічної ситуації норми цього Закону діють з урахуванням норм законів, спрямованих на ліквідацію підстав для запровадження таких режимів та/або усунення негативних соціально-економічних наслідків, спричинених ними, у тому числі Закону України «Про програми надзвичайних економічних заходів з протидії негативного впливу пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 на економіку України»».

16). У Законі України «Про державні лотереї в Україні» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 31, ст.369):

а) у частині першій статті 2 слова «інших нормативно-правових актів» замінити словами: «інших законів, включаючи Закон України «Про програми надзвичайних економічних заходів з протидії негативному впливу пандемії коронавірусу COVID-19 на економіку України», та прийнятих на їх основі нормативно-правових актів»;

б) частину четверту статті 15 викласти у такій редакції: «4. Державна тиражна лотерея, передбачена Законом України «Про програми надзвичайних економічних заходів з протидії негативному впливу пандемії коронавірусу COVID-19 на економіку України», може запроваджуватись та проводитись лише оператором державної форми власності»;

в) частину шосту статті 15 «Прикінцеві та перехідні положення» викласти у такій редакції:

«6. Протягом дії режимів воєнного стану та/або надзвичайної екологічної ситуації норми цього Закону діють з урахуванням норм законів, спрямованих на ліквідацію підстав для запровадження таких режимів та/або усунення негативних соціально-економічних наслідків, спричинених ними, у тому числі Закону України «Про програми надзвичайних економічних заходів з протидії

негативного впливу пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 на економіку України»».

17). У частині першій статті 2 Закону України «Про верифікацію та моніторинг державних виплат» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 11, ст.63) після слів «цього Закону» додати після коми слова: «Закону України «Про програми надзвичайних економічних заходів з протидії негативного впливу пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 на економіку України»».

18). Частину третю статті 91 Регламенту Верховної Ради України, затвердженого Законом України «Про Регламент Верховної Ради України» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 14-15, № 16-17, ст.133) доповнити абзацом такого змісту:

«Такі обмеження не поширюються на законопроекти, спрямовані на ліквідацію підстав для запровадження режимів воєнного стану та/або надзвичайної екологічної ситуації та/або усунення негативних соціально-економічних наслідків, спричинених ними, зокрема на норми Закону України «Про програми надзвичайних економічних заходів з протидії негативного впливу пандемії коронавірусної хвороби COVID-19 на економіку України»».

3. Протягом 30 календарних днів, наступних за днем офіційного оприлюднення Указу Президента України про оголошення окремих місцевостей або всієї території України зонами (зоною) надзвичайної екологічної ситуації внаслідок поширення пандемії коронавірусної хвороби COVID-19, Національний банк України та Кабінет Міністрів України приймають рішення, які забезпечують реалізацію універсальних програм з надзвичайних економічних заходів, визначених цим Законом.

4. Протягом 60 календарних днів, наступних за днем офіційного оприлюднення Указу Президента України про оголошення окремих місцевостей або всієї території України зонами (зоною) надзвичайної екологічної ситуації внаслідок поширення пандемії коронавірусної хвороби COVID-19, Кабінет Міністрів України оприлюднює рішення про запровадження окремих секторальних програм, визначених цим Законом, або про відмову від їх запровадження з деталізованим поясненням мотивів такої відмови».

**Голова Верховної Ради
України**

Д. Разумков

СЕДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Підписувач: Тимошенко Юлія Володимирівна
Сертифікат: 20B4E4ED0D30998C04000000EA92280066BC6700
Дійсний до: 13.09.2020 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
№ 162д9/1-2020/146079 від 01.09.2020

182327